

บทที่ 13

เหตุส่วนตัว และเหตุในลักษณะคดี

มาตรา 89 บัญญัติว่า “ถ้ามีเหตุส่วนตัวอันควรยกเว้นโทษลดโทษหรือเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดคนใด จะนำเหตุนั้นไปใช้แก่ผู้กระทำความผิดคนอื่นในการกระทำความผิดนั้นด้วยไม่ได้ แต่ถ้าเหตุอันควรยกเว้นโทษ ลดโทษ หรือเพิ่มโทษเป็นเหตุในลักษณะคดี จึงให้ใช้แก่ผู้กระทำความผิดในการกระทำความผิดนั้นด้วยกันทุกคน”

1. **เหตุส่วนตัว** หมายความว่า คุณสมบัติหรือความสัมพันธ์เฉพาะตัวของผู้กระทำความผิดแต่ละคน ซึ่งจะเป็นผลอันควรเพิ่มโทษลดโทษหรือยกเว้นโทษ แก่ผู้กระทำความผิดแต่ละคนนั้น เหตุส่วนตัวนี้จะต้องเป็นเหตุที่ถาวร มิใช่ชั่วคราว

1.1 **เหตุอันควรยกเว้นโทษอันเป็นเหตุส่วนตัว** หมายถึงเหตุที่ไม่ต้องรับโทษ เช่น สามี ลัทธิภริยาหรือภริยาลัทธิภริยาสามี ซึ่งตามมาตรา 71 บัญญัติว่าไม่ต้องรับโทษ เพราะสามีหรือภริยาไม่ต้องรับโทษเป็นเหตุส่วนตัว แต่ผู้สนับสนุนในการลัทธิภริยาก็ต้องมีความผิด หรือเด็กที่อ่อนอายุได้รับการยกเว้นโทษตามมาตรา 73,74 ก็เป็นเหตุส่วนตัวของเด็กนั้น

1.2 **เหตุอันควรลดโทษเป็นเหตุส่วนตัว** เช่น ผู้สืบสันดานลัทธิภริยาของบุพการี มาตรา 21 บัญญัติว่าศาลอาจลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้เพียงใดก็ได้ หรือการลดมาตราส่วนโทษตามมาตรา 75 มาตรา 76 เหตุบันดาลโทสะตามมาตรา 72 เหตุบรรเทาโทษตามมาตรา 78

1.3 **เหตุเพิ่มโทษอันเป็นเหตุส่วนตัว** เหตุเพิ่มโทษอันเป็นเหตุส่วนตัวรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่จะต้องรับโทษหนักขึ้นด้วย เช่น การกระทำความผิดทางเพศที่กระทำแก่ผู้สืบสันดาน มาตรา 285 บัญญัติให้ต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้สำหรับคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป เป็นผู้กระทำหนึ่งในสาม หรือฆ่าบุพการีของตนตามมาตรา 289 (1) ต้องรับโทษหนักขึ้น หรือการกระทำความผิดอีกซึ่งเป็นเหตุเพิ่มโทษตามมาตรา 92 มาตรา 93 เป็นต้น

2. **เหตุในลักษณะคดี** หมายถึงเหตุหรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เช่น จำเลยที่ 2 ถูกศาลชั้นต้นตัดสินว่ามีความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ จำเลยคนหนึ่งอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เห็นว่าจำเลยไม่ผิดจึงพิพากษายกฟ้องตลอดไปถึงจำเลยที่ไม่อุทธรณ์ด้วย ศาลฎีกาพิพากษาว่าศาลอุทธรณ์ตัดสินชอบแล้วเพราะเป็นเหตุในลักษณะคดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 982/2474)

ศาลชั้นต้นลงโทษจำเลยบางคน จำเลยที่ถูกลงโทษคนหนึ่งฎีกา ศาลฎีกาเห็นว่าฟ้องโจทก์

เคลือบคลุม ดังนี้ ย่อมพิพากษายกฟ้องไปถึงจำเลยที่มีได้ฎีกาได้ด้วย เพราะเป็นเหตุในลักษณะคดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 799/2478 และคำพิพากษาฎีกาที่ 1514/2479)

ศาลเห็นว่า พยานโจทก์ไม่มีความแน่นอนพอที่จะเชื่อได้ว่าจำเลยได้กระทำผิดตามฟ้องให้ยกฟ้องนั้น เป็นเหตุในลักษณะคดี ย่อมยกฟ้องถึงจำเลยที่มีได้อุทธรณ์ได้ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 320/2491)

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา เหตุส่วนตัว

จำเลยคนหนึ่งเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของจำเลยอีกคนหนึ่ง จำเลยทั้งสองทำผิดร่วมกัน ไม่เป็นเหตุส่วนตัวซึ่งจะลดโทษแก่จำเลยผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 314/2470)

ก.ข.ค.สมคบกันไปลักเรือต่อมากคนละลำเจ้าทรัพย์ไล่ตาม ก.ข.หนีไป ส่วน ค.เจ้าทรัพย์ตามทันจึงยกมีดดาบจะฟันเจ้าทรัพย์แล้วหนีไป ดังนี้ เป็นเหตุส่วนตัวของ ค. ที่จะทำร้ายเจ้าทรัพย์ ส่วน ก. ข. หนีไปทันแล้วจึงไม่ได้ร่วมในการชิงทรัพย์ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 290/2472)

จำเลยกับพวกรวม 6 คน ปล้นทรัพย์จำเลยที่ 1 มีปืนติดตัวและใช้ปืนจี้เอาทรัพย์ จำเลยที่ 2 ไม่มีปืน จำเลยที่ 1 ผู้เดียวมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340 ตรี จำเลยที่ 2 มีความผิดตามมาตรา 340 วรรค 2 เท่านั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 1021/2518)

ในการปล้นทรัพย์ซึ่งใช้ปืนยิง ผู้ร่วมกระทำทุกคนมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340 วรรค 4 แต่เฉพาะตัวผู้ที่ใช้ปืนเท่านั้นที่ต้องรับโทษหนักขึ้น ตามมาตรา 340 ตรี ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2514 ข้อ 15 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1150/2518)

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 340 ตรี ที่ว่า “ผู้ใดกระทำความผิด..... ฯลฯ มาตรา 340 โดยมีหรือใช้อาวุธปืน ฯลฯ” ต้องระวางโทษหนักขึ้นกึ่งหนึ่งนั้น เฉพาะตัวผู้มีหรือใช้อาวุธปืนผู้ซึ่งร่วมกระทำการปล้นแต่ไม่ได้มีหรือใช้อาวุธปืนไม่ต้องด้วยมาตรา 340 ตรี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1278/2518)

ปล้นทรัพย์โดยมีหรือใช้อาวุธปืน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 340 ตรี ลงโทษหนักขึ้นเฉพาะตัวผู้มีหรือใช้อาวุธปืนเท่านั้น ผู้อื่นที่ร่วมปล้นไม่ต้องรับโทษหนักขึ้นด้วย ศาลลงโทษตามมาตรา 340 วรรค 2 (คำพิพากษาฎีกาที่ 163/2519)

จำเลยกับพวกอีก 1 คน ชิงทรัพย์พวกของจำเลยถือปืนยิง จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339 วรรค 2 ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2514 ข้อ 15 ไม่ผิดตามมาตรา 340 (คำพิพากษาฎีกาที่ 350/2519)

เหตุในลักษณะคดี

ศาลชั้นต้น ลงโทษจำเลยที่ 2 ยกฟ้องจำเลยที่ 1 โจทก์อุทธรณ์ฝ่ายเดียวให้ลงโทษจำเลยที่ 1 ศาลอุทธรณ์ยื่น โจทก์ฎีกาดังนี้ เมื่อศาลฎีกาเห็นว่าตามรูปคดีจำเลยที่ 2 ยังไม่มีความผิดก็มีอำนาจยกฟ้องจำเลยที่ 2 ได้ แม้ไม่ฎีกามา เพราะเป็นเหตุในลักษณะคดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 213/2495)

ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ลงโทษจำเลยที่ 1 แต่ยกฟ้องจำเลยที่ 2 โจทก์ฎีกาให้ลงโทษจำเลยที่ 2 ว่าเป็นผู้สมรู้กับจำเลยที่ 1 เมื่อศาลฎีกาเห็นว่าคดีสำหรับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นตัวการขาดอายุความฟ้องร้องในความผิดที่โจทก์ฎีกาแล้วเป็นข้อกฎหมาย ในลักษณะคดี แม้จำเลยที่ 1 จะไม่อุทธรณ์ ศาลฎีกาก็ยกฟ้องไปถึงจำเลยที่ 1 ได้ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1031/2498)

โจทก์ฎีกาขอให้ลงโทษจำเลยที่ศาลยกฟ้องฝ่ายเดียว โดยจำเลยที่ถูกลงโทษมิได้อุทธรณ์ ดังนี้ วินิจฉัยว่า แม้โจทก์ฝ่ายเดียวอุทธรณ์ขึ้นมา ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิพากษายกฟ้องตลอดถึงจำเลยที่มีได้อุทธรณ์ด้วยเมื่อเหตุที่ให้ยกฟ้องนั้นเป็นเหตุอยู่ในส่วนลักษณะคดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1370/2503)

ศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ลงโทษจำเลยทุกคนฐานปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้มีผู้รับอันตรายสาหัส จำเลยที่ 1 ผู้เดียวฎีกา ศาลฎีกาเห็นว่าบาดแผลไม่สาหัสซึ่งมีโทษเบากว่าแม้จำเลยอื่นจะไม่ฎีกา ก็เป็นเหตุในลักษณะคดี ย่อมมีผลถึงจำเลยอื่นด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 617/2503)

จำเลยที่ถูกลงโทษมิได้อุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นว่ามีพระราชบัญญัติอาวุธปืน ออกใหม่บัญญัติว่า การกระทำของจำเลยไม่ต้องรับโทษนั้นว่าเป็นเหตุอยู่ในส่วนลักษณะคดี ศาลอุทธรณ์ย่อมมีอำนาจพิพากษายกฟ้อง ตลอดไปถึงจำเลยที่ไม่อุทธรณ์ได้ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 889/2503)

โจทก์ฟ้องจำเลยฐานนำเงินตราออกนอกประเทศโดยมิได้รับอนุญาตจำนวนหนึ่ง และฟ้องจำเลยกับพวกฐานร่วมกันพาคนต่างด้าวออกนอกราชอาณาจักร วัน เวลาและสถานที่เกิดเหตุตรงกัน ศาลรวมพิจารณาพิพากษาเพราะเป็นกรณีเกี่ยวพันกัน และศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยทั้งสองสำนวน จำเลยผู้เดียวอุทธรณ์เฉพาะคดีแรกว่ามีได้ออกไปนอกเขตแดนไทย ดังนี้ แม้ศาลอุทธรณ์จะฟังว่าจำเลยมิได้ออกไปจริง ก็ไม่มีอำนาจยกฟ้องสำนวนหลังเสียด้วย จะอ้างว่าเป็นความผิดเกี่ยวเนื่องกันและเป็นเหตุในลักษณะคดีไม่ได้ เพราะสำนวนหลังคดีเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 373-374/2506)

โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษฐานลักทรัพย์ ทางพิจารณาข้อเท็จจริงฟังว่าเป็นความผิดฐานฉ้อโกง ไม่ใช่ข้อที่โจทก์ประสงค์จะให้ลงโทษจึงลงโทษไม่ได้นั้นเป็นเหตุในลักษณะคดี ศาลอุทธรณ์ย่อม

พิพากษายกฟ้องไปถึงจำเลยที่ไม่อุทธรณ์ได้ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1514/2508)

ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ไม่เชื่อคำพยานโจทก์และปล่อยจำเลยอื่นที่อุทธรณ์ จำเลยที่ถูกฟ้องในข้อหาเดียวกันแต่มีได้อุทธรณ์ จะฎีกาว่าควรปล่อยตนซึ่งมิได้อุทธรณ์ด้วยไม่ได้ เพราะปัญหาที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยไม่เชื่อพยานโจทก์และปล่อยจำเลยที่ยื่นอุทธรณ์ขึ้นมาเป็นกรณีนั้น เป็นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่พยานเบิกความพาดพิงถึงจำเลยที่อุทธรณ์ขึ้นมาเป็นคน ๆ ไป ทั้งยังมีคำรับสารภาพของจำเลยแต่ละคนอีกด้วย ดังนั้นจึงมิใช่เป็นเหตุในชั้นลักษณะคดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 832/2509)

คดีของโจทก์มีพยานเพียง 2 ปากและศาลได้วินิจฉัยว่าไม่เชื่อว่าพยานทั้ง 2 นี้ ได้เห็นเหตุการณ์จริง ก็เท่ากับว่าคดีนี้โจทก์ไม่มีพยานที่จะให้ศาลฟังว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง เป็นเหตุในชั้นลักษณะคดี ศาลอุทธรณ์ย่อมยกฟ้องไปถึงจำเลยที่ไม่อุทธรณ์ได้ด้วย อ้างฎีกาที่ 807/2480, 320/2491, 1370/2503 (คำพิพากษาฎีกาที่ 250/2510)

เมื่อพยานโจทก์รับฟังไม่ได้ว่าได้มีการกระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้เสียหายเกิดขึ้นจริงตามฟ้อง ดังนั้น จึงเป็นเหตุในชั้นลักษณะคดี แม้จำเลยอื่นจะมีได้อุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับฎีกา ศาลฎีกาก็มีอำนาจยกฟ้องถึงจำเลยนั้นด้วยได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1655/2512)

ศาลชั้นลงโทษจำเลยทั้งสี่คนจำเลยสามคนอุทธรณ์จำเลยที่ 4 มิได้อุทธรณ์ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า จำเลยทั้งสามไม่ได้ทำความผิดมิใช่ไม่มีความผิดเกิดขึ้น และยกคำพยานโจทก์สำหรับจำเลยที่ 4 ขึ้นวินิจฉัย ดังนั้นเป็นคำพยานคนละชุดกัน มิใช่เหตุในชั้นลักษณะคดี ศาลอุทธรณ์ไม่มีอำนาจวินิจฉัยถึงจำเลยที่ 4 จึงปล่อยจำเลยที่ 4 ด้วยไม่ได้ แต่ศาลฎีกาเห็นว่าการกระทำเป็นแต่ปล้นทรัพย์โดยใช้ปืนยิงมิใช่พยายามฆ่า เป็นเหตุในชั้นลักษณะคดีพิพากษาให้เป็นผลดีแก่จำเลยที่ 4 ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 656/2518)

จำเลยข่มขืนชำเราหญิง โดยพวกของจำเลยมีปืนบังคับไม่ให้คนอื่นช่วยหญิง จำเลยร่วมกระทำกับพวกที่มีอาวุธปืน จำเลยต้องรับโทษหนักขึ้น ตาม มาตรา 276 วรรค 2 (คำพิพากษาฎีกาที่ 891/2521)

คนร้ายปล่อยตัวผู้ถูกเอาตัวไปเรียกค่าไถ่ตาม มาตรา 316 แม้นคนร้ายพวกของจำเลย เป็นผู้จัดให้ได้รับเสรีภาพ มิใช่จำเลยเป็นผู้จัด เหตุลดโทษนี้เป็นเหตุในชั้นลักษณะคดี จำเลยได้รับการลดโทษด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 2277/2521)